

نسیم، نسیمی که بوی گل‌های مختلفی که از فرهنگ‌های مختلف به کشور من و خانه من می‌آورد، لذت نبرم و آن نسیم به طوفانی بدل شود که بخواهد مرا جاکن کند، تمام پنجره‌ها را خواهم بست».

استادان تهران

مهندس حسین طاهری

— به نظر شما کتابخانه‌های عمومی چه رسالتی برعهده دارد؟

— رسالت کتابخانه‌های عمومی در ایجاد تسهیلات کافی برای دستیابی به اطلاعات مورد نظر مردم در سطوح مختلف است. بدیهی است هر کتابخانه‌ای بنا بر جایگاه خود و ارتباطی که با یکی از گروه‌های اجتماعی دارد ساختار ویژه‌ای پیدا خواهد کرد که بر اساس آن کارکرد ویژه خود را اعمال می‌کند. در هر حال رسالت مشترک تمامی کتابخانه‌ها آن است که بهترین تسهیلات را از نظر دستیابی به جدیدترین کتابها و اطلاعات، سرعت و سهولت دستیابی و امکانات مناسب مطالعه کتاب در محل کتابخانه فراهم آورند که در ذیل به تشریح هر یک از این موارد خواهیم پرداخت.

الف. دستیابی به جدیدترین کتابها و اطلاعات

بدین معنی که هر کتاب بنا بر مخاطب هر کتابخانه بلافاصله پس از چاپ به تعداد کافی در اختیار کتابخانه‌ها قرار گیرد تا ضرورت (خریدن کتاب) توسط متقاضیان کتاب مرتفع گردد. در وضعیت فعلی فرد مجبور است برای مطالعه کتاب تازه منتشر شده و یا حتی کتابی که سالها از انتشار آن می‌گذرد کتاب را بخرد (به همین دلیل است که میزان خرید کتاب توسط مطالعه‌کنندگان کتاب در ایران یکی از بالاترین نسبتها در مقایسه با کشورهای دیگر است).

این مهم باعث به هدر رفتن سرمایه‌های کشور در زمینه انتشارات و کاغذ می‌شود، در حالیکه اگر کتابخانه‌ها سریعاً به کتابهای جدید تجهیز شوند، چنین تمایل سرسام‌آوری به خرید و زندانی کردن کتاب در خانه‌ها و در نتیجه ضایع کردن سرمایه‌های ملی صورت نمی‌پذیرد.

ب. سرعت دستیابی به کتابها و اطلاعات

کمی کتابخانه‌ها در سطح شهرها و تهران از یک طرف و سیستم قدیمی بسیاری از کتابخانه‌ها و نیز کمی امکانات در آنها (مخصوصاً در کتابخانه‌های بزرگ) از طرف دیگر باعث شده است تا فرد برای استفاده از کتاب مسافت بسیاری را پیموده و وقت بسیاری را تلف کند و عملاً به کتاب مورد نظر خود دست نیابد (به دلیل امانت گرفتن کتاب توسط دیگری). به عنوان مثال فردی برای امانت گرفتن کتابی از کتابخانه دانشگاه تهران که یکی از مجهزترین کتابخانه‌های ایران نیز هست مجبور است گاه

مدت زیادی در نوبت دریافت کتاب منتظر بماند.

ج. سهولت دستیابی به کتاب و اطلاعات

مشکلاتی که تقریباً تمامی کتابخانه‌ها برای عضوگیری و یا امانت دادن کتاب ایجاد کرده‌اند باعث شده است تا عملاً کتابخانه‌ها به زندان کتاب تبدیل گردد. بدیهی است در کشوری که کتابخانه‌های عمومی تازه گسترش یافته و هنوز وجود این کتابخانه‌ها نهادی نشده است، از بین رفتن بعضی کتابها و برنگرداندن آنها به کتابخانه تا سالهایی چند طبیعی است. بنابراین به جای سخت‌گیری‌های بی‌حد در عضوگیری و امانت‌دهی باید بخشی از اتلاف منابع را برای نهادی شدن قوانین کتابخانه‌ها در جامعه پذیرفت.

د. امکانات مناسب مطالعه کتاب در محل کتابخانه

بسیاری از کتابخانه‌ها از امکانات و فضای مناسبی جهت مطالعه کتاب برخوردار نیستند. این مشکل هنگامی تشدید می‌شود که بسیاری از افراد از سالن کتابخانه‌ها تنها به جهت قرائت کتابها یا جزوه‌های درسی خود استفاده می‌کنند. بدین ترتیب ضرورت ایجاد قرائتخانه با امکانات استاندارد برای کتابخانه‌ها بسیار ضروری است.

— توسعه فرهنگی را چه تعریف می‌کنید؟

— منظور از توسعه فرهنگی نوعی دگرگونی است که از طریق تراکم عناصر فرهنگی در یک جامعه صورت می‌گیرد و بر اثر آن

● مشکلاتی که تقریباً تمامی کتابخانه‌ها برای عضوگیری و یا امانت دادن کتاب ایجاد کرده‌اند باعث شده است تا عملاً کتابخانه‌ها به زندان کتاب تبدیل گردد.

● کتابخانه‌های عمومی باید مواد خام و اطلاعات لازم را برای توسعه فرهنگی مؤثر در اختیار مردم بگذارند.

جامعه همواره کنترل مؤثرتری بر محیط طبیعی و اجتماعی اعمال می‌کند. در این تراکم معارف، فنون و تکنولوژی به عناصری که از پیش وجود داشته و منشاء آنها بوده است افزوده می‌شود.

— آیا کتابخانه عمومی نقشی در توسعه فرهنگی دارد؟ اگر پاسخ مثبت است آن تأثیر چگونه متجلی می‌شود؟

— نقش کتابخانه‌ها در توسعه فرهنگی آن است که اطلاعات لازم برای توسعه فرهنگی را فراهم آورده و در اختیار جامعه قرار دهد تا عناصر اجتماعی با کاربست مؤثر آن کنترل خود بر محیط طبیعی و اجتماعی را فراهم آورند.



کتابخانه عمومی باید مواد خام و اطلاعات لازم را برای توسعه فرهنگی مؤثر در اختیار مردم بگذارند. منظور از «مؤثر» اطلاعاتی است که کاربرد عملی در زندگی فرد دارد؛ مثلاً اطلاع مؤثر فرد روستایی از کود شیمیایی آن است که وی بتواند اطلاعات فوق را عملاً بدون کمک کارشناس متخصص در استفاده از آن به کار بندد.

— برای ایجاد پیوندی مؤثر میان کتابخانه عمومی و توسعه فرهنگی چه پیشنهادی دارید؟

— موارد زیر را می‌توان توصیه کرد:

۱. دقت در انتخاب کتب مورد توجه محیط اجتماعی خاص هر کتابخانه عمومی (برای هر محیطی کتابهایی که با زندگی عینی فرد رابطه بیشتری دارد انتخاب شود)؛
۲. توسعه هر چه بیشتر کتابخانه‌های عمومی؛
۳. تشکیل انجمنهای رسمی کتابخوانی؛
۴. برقراری کلاسهای آموزش کتابخوانی در کتابخانه‌ها و یا حتی در مدارس به عنوان واحد رسمی؛
۵. نوسازی کتابخانه‌ها با روشهای جدیدتر و سریعتر؛
۶. تجهیز کتابخانه‌ها به انواع وسایل جدید کمک آموزشی؛
۷. برقراری جلسات بحث و مناظره درباره کتابهای خاص؛
۸. تسری کار کتابخانه‌ها به سایر زمینه‌های اطلاعات و اطلاع‌رسانی؛

۹. تجهیز کتابخانه‌ها به جدیدترین کتابها؛

۱۰. ایجاد سرعت و سهولت در دستیابی مردم به کتابها و اطلاعات مورد نیازشان؛

۱۱. ایجاد امکانات مناسب مطالعه کتاب در کتابخانه‌ها.

در نهایت باید گفت شرایط مناسب توسعه فرهنگی در کتابخانه‌ها هنگامی پیش خواهد آمد که ساده‌ترین و آسانترین و سریعترین راه دستیابی فرد به اطلاعات مورد نظرش استفاده از کتابخانه‌ها باشد نه خرید کتاب. در چنین حالتی تمایل ناشران کتاب به سمت انتشار کتابهای جدید افزونتر خواهد شد و نه تجدید چاپ پی‌درپی کتابهایی که جز ائتلاف منابع کشور نتیجه چندانی ندارد.

ابراهیم افشارزنجانی

کارشناس مؤسسه مطالعات علمی و فرهنگی

— به نظر شما کتابخانه عمومی چه رسالتی برعهده دارد؟

— فکر می‌کنم رسالت کتابخانه عمومی در درجه نخست رساندن دانش و فرهنگ به عامه مردم است. منظور از دانش، علوم و فنونی است که آموختن آنها به افزایش و بهبود تولیدات و خدمات در اجتماع مدد می‌رساند و منظور از فرهنگ آن پیامهایی است که

فضیلت‌های اخلاقی را تقویت می‌کند، رابطه انسان را با اجتماع خود و دیگر انسانها بهبود می‌بخشد، و درک زیبایی را برایش میسر می‌سازد. منظور از عموم نیز، همه مردم هستند، آنجا که عام‌ترین نیازهای اطلاعاتی عملی و فرهنگی‌شان مطرح است. نکته قابل تأمل در باب رسالت کتابخانه عمومی، قابلیت آن است که به استفاده‌کننده امکان می‌دهد که مصرف‌کننده فعال اطلاعات باشد و برخلاف رسانه‌های دیگر، مثل تلویزیون و رادیو، که امکان چنین انتخابی در آنها محدود است، دایره انتخاب بسی وسیعتر است. و آن پراکندگی که در اطلاعات رادیو و تلویزیون از آن به عنوان «فرهنگ موزائیکی» یاد می‌شود، در اینجا به نوعی سامان و عمق دست یابد و امکان پرورش و آموزش فردی را میسر می‌سازد.

— برای توسعه فرهنگی چه تعریفی دارید؟

— از آنجا که فرهنگ فرآورده خاص جوامع انسانی است، توسعه آن را در نزد هر فرد انسانی می‌توان در عام‌ترین مفهوم، به معنای دور شدن وی از حیوانیت دانست. حیوانیتی که مرادف توحش، تنهایی و عدم بهره‌مندی از میراث معنوی انسانی است که

● درک تحولات و هماهنگی با آنها و پذیرش تغییر و انطباق با شرایط نوین از جلوه‌های توسعه فرهنگی به‌شمار می‌رود.

● اگر بتوان کتابخانه‌های عمومی کشور را به صورت مراکز فعالیت فرهنگی برای مردم درآورد، آرمان بزرگی حاصل شده است.

زمینه‌های تنظیم روابط درون جوامع و حسن سلوک مردمان را فراهم ساخته است. درک تحولات و هماهنگی با آنها و پذیرش تغییر و انطباق با شرایط نوین از جلوه‌های توسعه فرهنگی به‌شمار می‌رود. مرز توسعه فرهنگی در این تعریف از توسعه سیاسی، توسعه اجتماعی و توسعه اقتصادی جدا می‌شود.

— آیا کتابخانه عمومی نقشی در توسعه فرهنگی دارد؟ اگر دارد آن نقش چیست و چگونه جلوه‌گر می‌شود؟

— کتابخانه عمومی یکی از نهادهایی است که می‌تواند از توسعه فرهنگی حمایت کند. نظام آموزش و پرورش رسمی، رادیو و تلویزیون و سینما، هر یک در توسعه فرهنگی عامل هستند. کتابخانه عمومی با در دسترس گذاشتن رسانه‌هایی که حامل پیامهای فرهنگی هستند به ترویج فرهنگ می‌پردازد. رسانه‌هایی که لااقل تا به امروز، بیشتر مورد توجه کتابخانه‌ها بوده است و تا آینده دوری نیز مورد توجه آنها خواهد بود، رسانه‌های مکتوب هستند. بدین ترتیب